



JURIDISKA FAKULTETEN  
vid Lunds universitet

Nora Fatih

# Anonyma vittnen - en fara för rättsstaten?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet  
15 högskolepoäng

Handledare: Uta Bindreiter

Termin: VT2018

# Innehåll

<b>SUMMARY</b>	<b>1</b>
<b>SAMMANFATTNING</b>	<b>2</b>
<b>FÖRKORTNINGAR</b>	<b>3</b>
<b>1 INLEDNING</b>	<b>4</b>
1.1 Allmänt	4
1.2 Uppsatsens övergripande syfte	4
1.3 Frågeställningar	4
1.4 Avgränsningar	5
1.5 Metod och Material	5
1.6 Forskningsläge	7
1.7 Disposition	7
<b>2 BAKGRUNDSKAPITEL</b>	<b>9</b>
<b>3 GÄLLANDE RÄTT</b>	<b>11</b>
3.1 Processrättsliga principer	11
3.1.1 Omedelbarhetsprincipen	11
3.1.2 Kontradiktionsprincipen	12
3.1.3 Partsinsyn och parternas likställdhet	12
3.1.4 Muntlighetsprincipen	13
3.1.5 Praxis	14
3.2 EKMR artikel 6	15
3.2.1 Artikel 6 p.1	15
3.2.2 Artikel 6 p.3 (d)	17
3.2.3 Praxis	18
<b>4 RÄTTSSÄKERHET</b>	<b>22</b>
<b>5 DEBATTEN OM ANONYMA VITTNEN</b>	<b>24</b>
<b>6 ANALYS</b>	<b>27</b>
<b>7 SLUTSATS</b>	<b>33</b>
<b>KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING</b>	<b>34</b>



# Summary

The debate about permitting witnesses to be anonymous within the Swedish court has been going on for several years. Those who are for recognize that it is the only way to get rid of the fear to testify and to fulfil the obligation. Simultaneously the individuals who are against consider that an acceptance of such witnesses would go against the rule of law. However, both parties agree that accepting anonymous witnesses must be done in accordance to article 6 in The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ECHR).

There are a couple of questions within this issue that will be answered in the essay. First of all, whether or not the use of anonymous witnesses would live up to the essential established procedural principles within Swedish law. Secondly if it would fulfil the requirement of a fair trial according to article 6 in convention. Finally, if it would fulfil the Swedish definition of “rule of law”. The conclusion is that the use of anonymous witnesses, in accordance with the guidelines from the Council of Europe, would fulfil article 6 in ECHR. On the other hand, the use of anonymous witnesses would violate Swedish procedural principles which are stricter than the minimum level of rules provided in ECHR. Lastly the use of anonymous witnesses would go against the rule of law.

# Sammanfattning

Debatten angående om en införsel av anonyma vittnen i svensk rätt ska ske har pågått under flera år. De som är för anser att det är enda sättet att få bukt med rädslan för att vittna, samtidigt som vittnesplikten bevaras. Andra anser att en sådan införsel skulle utgöra en rättsosäkerhet. Men vad båda sidor i slutändan är överens om, är att en sådan regleringen inte får strida mot en rättvis rättegång enligt artikel 6 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (EKMR).

Frågeställningarna som uppsatsen bygger på är om ett införande av anonyma vittnesmål för det första, skulle leva upp till de centrala, etablerade processrättsliga principer som finns. För det andra, uppfylla kraven på en rättvis rättegång enligt EKMR artikel 6. För det tredje, uppfylla den svenska definitionen av rättssäkerhet?

Uppsatsens slutsatser är att en införsel av anonyma vittnen utifrån Europarådets riktlinjer kommer att uppfylla kraven på en rättvis rättegång. Dock kommer införseln samtidigt att strida mot de processrättsliga principerna inom svensk rätt. Detta eftersom att de svenska processrättsliga principerna är striktare än de regler som kommer ifrån EKMR, då reglerna ifrån EKMR utgör minimiregler. Slutligen kommer en sådan införsel även vara rättsosäker.

## **Förkortningar**

EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.
DS	Departementsserien
RH	Rättsfall från hovrätterna
RB	Rättegångsbalken
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk juristtidning
JT	Juridisk tidskrift

# 1 Inledning

## 1.1 Allmänt

Huruvida en införelse av anonyma vittnen ska ske eller inte har varit en pågående samhällspolitisk debatt under lång tid. Att vittnessystemen skiljer sig åt mellan många europeiska länder, har resulterat i en tvetydighet kring hur de anonyma vittnena bör användas, något som i sin tur lett till att Europadomstolen i flertalet rättsfall behövt komma med avgörande domar. Våra närmast angränsande länder, Norge och Danmark har båda valt att införa rättssystem som tillåter anonyma vittnen, vilket bidragit ytterligare till diskussionen kring om Sverige också bör göra detta.

## 1.2 Uppsatsens övergripande syfte

Uppsatsens övergripande syfte är att djupare studera den eventuella problematiken med ett eventuellt införande av anonyma vittnen i det svenska rättssystemet.

## 1.3 Frågeställningar

Uppsatsens frågeställningar lyder sålunda:

Skulle ett införande av anonyma vittnesmål:

- *för det första* leva upp till de centrala, etablerade processrättsliga principer som finns;
- *för det andra*, uppfylla kraven på en rättvis rättegång enligt EKMR artikel 6;

- *för det tredje*, uppfylla den svenska definitionen av rättssäkerhet?

## **1.4 Avgränsningar**

Uppsatsen kommer avgränsas till att diskutera problematiseringen vid brottmålsförfaranden och ej vid tvistemål. Enbart vittnesförhör vid huvudförhandling och därmed inte hela processen vid ett brottmål kommer undersökas. Detta innebär att en diskussion angående anonyma vittnen under förundersökningsstadiet inte kommer att utföras. Frågan kommer inte heller att belysas utifrån de regleringar kring sekretess som är aktuella vid en huvudförhandling. Ytterligare avgränsning kommer ske vad gäller rättssäkerhetsbegreppet, där begrepp enbart kommer att diskuteras utifrån ett nationellt perspektiv. Rörande de processrättsliga principerna kommer enbart de principer som enligt min uppfattning är relevanta för frågeställningarna att diskuteras. Vidare kommer enbart punkterna 1 och 3 (d) i artikel 6 EKMR att diskuteras då enbart dessa berör frågeställningarna. Vid de rättsfall som tas upp i uppsatsen har fokus legat på den tidigare praxis som finns, eftersom att efterkommande praxis oftast hänvisar till dessa fall.

## **1.5 Metod och Material**

Arbetsmetoden för uppsatsen har utgått från att studera både lagstiftning och förarbeten. Utöver detta har även juridisk doktrin och rättspraxis studerats, tillsammans med diverse artiklar inom området. Detta för att en djupare förståelse skulle kunna skapas. Den rättspraxis som studerats är tagen från såväl nationell som internationell nivå.

Då det huvudsakliga arbetet består i att studera gällande rätt, utgörs uppsatsen mestadels av de lagar och principer som råder. Dock har även en del doktrin tillämpats tillsammans med rättsvetenskapliga artiklar. Detta för att kunna få en djupare förståelse av vad gällande rätt de facto stadgar. Även



statliga offentliga utredningar (SOU:er) har utgjort essentiella delar av arbetet.

Det material som har valts har utgjorts av de fyra rättskällorna inom svensk rätt, det vill säga; lagar, förarbeten, praxis och doktrin. Doktrinen som valts är författade av individer som besitter expertis inom områdena. Per Olof Ekelöfs verk har valts då hans böcker och juridiska tidskrifter har haft inflytande på processrätten. Särskilt vad gäller hans stadgande angående bevisvärdering. Att hans litteratur tillämpas vid universitetsstudier höjer dessutom tillförlitligheten. Hans Danelius doktrin har även valts då han anses vara en av de som besitter expertis inom europakonventionen.

Danelius har genom sina år arbetat vid Sveriges ambassad i Haag, vilket sannolikt har bidragit till en vid kunskap om internationell rätt, däribland europakonventionen. Utöver detta får det anses för båda författare att de ej är i en beroendeställning av andra verk. Detta eftersom att deras verk mestadels grundar sig på gällande rätt och praxis. Avsikten med verken har vidare varit ett utlärningsyfte där gällande rätt redogörs för på ett djupare sätt. Syftet med verken är inte enligt min uppfattning att argumentera för en viss ståndpunkt, utan snarare att ge ett förhållningssätt till gällande rätt. Jag anser vidare att författarna själva varit källkritiska i sitt arbete, då majoriteten av deras arbetet är grundat på direkta lagrum, förarbeten och praxis, där en efterföljande analys av detta sker.

Vad gäller Aleksander Peczenik är det en författare som de flesta experter inom rättssäkerhet brukar hänvisa till. Även om Peczeniks verk till stor del grundar sig på egna analyser, hänvisar han till andra experter inom området som både håller med honom och inte, där en någorlunda rimlig slutsats för begreppets definition slutligen sker. Syftet med Peczeniks verk är att nå en slutsats av termen rättssäkerhet och vad termen de facto innebär. Därav blir argumentation för en viss åsikt den bakomliggande åsikten för verket verket. En får därför vara försiktigt när detta verk tillämpas. Jag har ändå valt att använda Peczeniks verk då han trots sina egna åsikter även hänvisar och

resonerar kring motståndarnas, för att sedan komma fram till en slutsats av begreppets definition.

Även en del artiklar ur juridiska tidskrifter har tillämpats. Syftet med dessa artiklar har varit att analysera gällande rätt och rättssäkerhetsbegreppet. Då artiklarna syftar till att framföra författarnas åsikter om hur begrepp och rätt ska tolkas, har de också ofta en vilja att förändra eller påverka opinionen i en viss riktning. Dessa artiklar får därför tillämpas med viss försiktighet. Författarna har dock grundat sina verk på gällande rätt och praxis och varit tydliga med att framföra andra experters åsikter. Detta har gjort att artiklarna ansetts tillräckligt tillförlitliga för att i uppsatsen användas som ett komplement till övriga källor.

Allt material som tillämpats anses författade utifrån sin samtid då de diskuterar rådande rättsprinciper och rätt.

## **1.6 Forskningsläge**

Ämnesområdet i fråga berikas inte av mycket forskning. De få avhandlingar som finns är bland annat, Christina Steen Sundbergs avhandling ”Anonyma vittnen: Kostovski och Doorson i referat och perspektiv” från 1996, samt Jesper Stenhoffs avhandling ”övergrepp i rättssak” från 2006. Det finns istället en del artiklar som är centrala i diskussionen och berör både rättssäkerhet och muntlighetsprincipen. De artiklar och dess författare som valts för uppsatsen är Renfors, Cecilia ”varför muntlighet” i svensk juristtidning (SvJT) 3016 s. 322, Zila, Josef ”Om rättssäkerhet” i SvJT 1990 s. 284 och Frändberg, Åke ”Om rättssäkerhet” i juridisk tidskrift (JT) nr 2 2000/01.

## **1.7 Disposition**

Den utredande frågan i uppsatsen är om anonyma vittnen utgör ett hot mot rättssäkerheten eller inte. Uppsatsen tar sin början med en redogörelse kring

hur rättsläget och diskussionerna har utvecklats genom åren. Sedan sker en redogörelse för gällande rätt, där både processrättsliga bestämmelser i rättegångsbalken (RB) och artikel 6 i EKMR tas upp. För att få en förståelse av vad dessa regler sedan innebär diskuteras även viss praxis inom området. Därefter en granskning och diskussion kring begreppet rättssäkerhet, med en efterföljande redogörelse för de olika argument för och emot anonym vittnesidentitet som idag finns. Avslutningsvis sker en analys där frågeställningarna besvaras.

## 2 Bakgrundskapitel

När de första reglerna kring brott och straff infördes i Sverige medföljde även en reglering kring vilken bevisning som var acceptabel. Vittnen var något som tillämpades tidigt i utvecklandet av domstolsprocessen, och utgjorde en central del för att kunna avge en fällande dom.

I Sverige har vi sedan en lång tid tillbaka en vittnesplikt, där regleringarna kring vittnesmål återfinns i rättegångsbalken.<sup>1</sup> Mot 1900-talets slut blev diskussioner om de repressalier i form av hot eller dylikt som vittnen kunde utsättas för inför en huvudförhandling allt mer förekommande. Det kom därav att tillsättas utredningsgrupper av sittande regeringar, för att se om en lösning kunde vara att i vissa fall tillåta anonym vittnesidentitet. De utredningar som utfördes kom då fram till att en möjlig lösning skulle kunna vara att införa anonyma vittnen. Systemet skulle då ske i samstämmighet med artikel 6 i EKMR, där parter som domstol, polis och åklagare, men inte den tilltalade, skulle få veta vittnets identitet med förbehåll om tystnadsplikt.<sup>2</sup>

Utredningarna som utfördes kartlade även förekomsten av hot och trakasserier mot vittnen. Resultatet visade att hot mot vittnen egentligen ej var förekommande i en större omfattning. Civilsamhällets oro inför att avge vittnesmål tycktes framförallt bero på massmedia, då det i bevakning ofta stadgades att individer som vittnade riskerade att utsättas för övergrepp. De situationer där hot de facto var förekommande var i miljöer där människor levde bland kriminalitet och missbruk. Utredningarna redogjorde även för de möjligheter som förelåg för vittnen att förhöras utan den tilltalades närvaro. Det stadgades då att den tilltalade alltid hade en rätt att få veta vittnets utsaga och identitet. Vidare lyfte utredningarna även problematiken med våldsutsatta vittnen i kontext med etablerad och organiserad

---

<sup>1</sup> Ds. 1995:1 s. 13.

<sup>2</sup> Ibid., s. 43-44.

brottslighet.<sup>3</sup> Slutgiltiga resultatet i utredningarna var att Sverige inte ansågs föregå med de värsta exemplen av våld mot vittnen. Det ansågs därför att åtgärder som skulle komma att rubba individers rätt till insyn i processmaterialet inte borde vidtas. Satsningar skulle istället prioriteras på att öka skyddet för våldsutsatta och hotade vittnen.<sup>4</sup>

Under 2000-talets början kom frågan att utredas igen. I denna utredning återfanns ett samband mellan allvarliga fall av hot och våld med grov och organiserad brottslighet.<sup>5</sup> Utredningen fastställde även att övergreppen möjligen hade ökat under de senaste åren, särskilt vad gällde brottmål där ungdomar var involverade.<sup>6</sup>

---

<sup>3</sup> SOU 1998:40 s. 284.

<sup>4</sup> SOU 1990:92 s. 23-24.

<sup>5</sup> SOU 2004:1 s. 115.

<sup>6</sup> Ibid., s. 118.

## 3 Gällande rätt

### 3.1 Processrättsliga principer

#### 3.1.1 Omedelbarhetsprincipen

I RB går det att återfinna en del centrala processrättsliga principer som måste följas vid en huvudförhandling. En av dessa är omedelbarhetsprincipen som återfinns i 30 kap. 2§ RB och lyder:

”Om huvudförhandling har hållits, skall domen grundas på vad som förekommit vid förhandlingen. I domen får delta endast domare som varit med om hela huvudförhandlingen. Om ny huvudförhandling har hållits, skall domen grundas på vad som förekommit vid den. I fall som avses i 46 kap. 17 § andra meningen får domen grundas även på vad som har inhämtats efter huvudförhandlingen. När ett mål avgörs utan huvudförhandling, skall domen grundas på vad handlingarna innehåller och vad som i övrigt förekommit i målet.”

Ur paragrafen går det att tyda att en dom enbart får grundas på den bevisning som framställts under huvudförhandlingen. Den bevisningen som vidare framställs ska då tas upp i sin omedelbara form, vilket innebär att alla individer ska höras vid huvudförhandlingen. Dock finns det vissa situationer där denna huvudregel kan frångås. Exempel på sådan situation är 36 kap. 19§ RB. Här kan exempelvis vittnesförhör ske utanför huvudförhandlingen om vittnen ej kan infinna sig.<sup>7</sup> Principens bakomliggande syfte är att rättsväsendet har velat ha en koncentration av bevismaterialet, för att domstolen ska kunna värdera allt material i ett sammanhang. Att rätten har en möjlighet att göra en helhetsbedömning av bevisningen, utgör en essentiell del av bevisvärderingen. Omedelbarhetsprincipen bidrar även till

---

<sup>7</sup> Karnov internet, rättegångsbalken (1942:740) 30 kap. 2§. Not 1299, 2018-04-19.

att parterna kan avgöra vilka omständigheter som är relevant i målet, där dessa omständigheter sedan är det som rätten får grunda sin dom på.<sup>8</sup>

### **3.1.2 Kontradiktionsprincipen**

Ihop med omedelbarhetsprincipen hänger kontradiktionsprincipen. Den sistnämnda principen går inte att hitta uttryckligen i RB, utan den framträder genomgående i flertalet av reglerna i balken. Principen innebär att båda parterna har rätt att ta del av varandras yrkanden, grunder, bevis och argumentation. Samtidigt har parterna rätt till att bemöta vad motparten har anfört eller lagt fram. Ytterligare krävs det att parterna får tillräckligt med tid för att kunna bemöta den bevisning som lagts fram.<sup>9</sup>

Som nämnts ovan hänger principen samman med omedelbarhetsprincipen, vilket leder till att parterna även får tillfälle att yttra sig över b.l.a. bevisningen i målet. Den tilltalade ges då möjlighet att pröva bevisvärdet av den bevisning som läggs fram.<sup>10</sup>

### **3.1.3 Partsinsyn och parternas likställdhet**

Det finns ingen direkt reglering i rättegångsbalken som uttryckligen stadgar en tilltalads rätt till insyn, i den andra partens handlingar, under en brottmålsprocess. Utan det finns ett flertal bestämmelser som indirekt stadgar en sådan rätt, samtidigt som den återfinns i förarbetena till rättegångsbalken. Hur långt insynen sträcker sig och genom vilka former som den ska förverkligas har vidare diskuterats. Det slutgiltiga svaret har sålunda blivit att det berör alla de uppgifter som återfinns i handlingar, som samlats i de akter, som hör till målet.<sup>11</sup>

---

<sup>8</sup> Ekelöf (2009) s. 27-30.

<sup>9</sup> Ibid., 27-30.

<sup>10</sup> Ekelöf (2009) s. 27-30.

<sup>11</sup> SOU 2010:14 s. 229-230.

Principen om parternas likställdhet ger den tilltalade en garanti på att minst ha samma möjligheter som åklagaren, när det kommer till att utföra sin talan, eller bättre. Båda parter ska därutöver ha samma möjligheter att lägga fram bevisning.<sup>12</sup>

### 3.1.4 Muntlighetsprincipen

Ytterligare en av de bärande principerna i rättegångsbalken är muntlighetsprincipen, denna återfinns i 46 kap. 5§ och lyder:

”Förhandlingen skall vara muntlig. Parterna får ge in eller läsa upp skriftliga inlagor eller andra skriftliga anföranden endast om rätten finner att det skulle underlätta förståelsen av ett anförande eller i övrigt vara till fördel för handläggningen.”

Principen stadgar att processmaterialet inte ska läggas fram skriftligt utan muntligt vid huvudförhandlingen. Det råder även för denna princip ett nära samband med omedelbarhetsprincipen, detta då domstolen ska avgöra målet utifrån det den sett och hört under huvudförhandlingen.

Enligt justitieombudsmannen Cecilia Renfors är det viktigaste skälet för muntlighet att den uppfyller och tillgodoser rättssäkerheten i domstolsprocessen. Detta då hon anser att skriftlighet inte är lika nyanserat som muntlighet, det är lättare att göra sig förstådd med ett muntligt förfarande än ett skriftligt sådant då missförstånd inte kan ske lika lätt. Vidare är en av beståndsdelarna till en rättvis rättegång att en individ har rätt till en muntlig förhandling. Denna rättighet uttrycks indirekt i konventionstextens sjätte artikel. Ett ytterligare skäl som talar för muntlighet är att vittnen som åberopats som bevisning ska kunna höras under huvudförhandlingen.<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Ekelöf (2009) s. 33.

<sup>13</sup> Renfors (2016) s. 326-330.



### **3.1.5 Praxis**

#### ***RH 1995:32***

Fallet berörde frågan om det förelegat giltigt skäl enligt 36 kap 21§ RB för ett vittne att under vittnesförhöret inte besvara en fråga om identiteten hos uppgiftslämnaren. Vittnet hade lovat uppgiftslämnaren att hålla dennes identitet gömd i utbyte mot information, då personen fruktade för de möjliga repressalier som kunde efterfölja delaktighet i rättsfallet. Hovrätten poängterade att det ej förelegat något författningsstöd för en sådan situation och att det därav ej ansågs vara en giltig anledning. Hovrätten kom således fram till att vittnet ej hade tillräckligt goda skäl för att inte besvara identitetsfrågan. Att vittnet skulle riskera att utsättas för brott i form av repressalier om dennes identitet röjdes utgjorde inget undantag för anonymitet enligt svensk rätt.<sup>14</sup>

#### ***RH 2001:71***

Fallet berör en situation då försvaret ej fått kännedom om vittnets identitet. En uppläsning av vittnesförhör har istället skett, vilket av rätten tillåtits som bevis. Vittnesutsagan hade i detta fallet dock inte utgjort den enda bevisningen i målet. Domstolen poängterade att reglerna om den fria bevisprövningen blev det avgörande i målet.

Enligt den fria bevisprövningen kan ett bevis som inte tillkommit på ett sätt som överensstämmer med gällande rätt ändå tillmätas ett högt bevisvärde. Detta innebär då att en uppläsning av ett förhör som skett med en anonym person, som inte genomförts i enlighet med rättegångsbalkens bestämmelser, ändå kan tillåtas som bevisning. Kravet som ställs då är att beviset utgör det bästa bevismedlet.

---

<sup>14</sup> RH 1995:32.

I förevarande fall hade vittnet blivit utvisat från Sverige tre dagar efter att vittnesmålet avgetts. Det ansågs därför enligt hovrättens mening att den åberopade bevisningen utgjorde det bästa bevismedlet och förhöret tilläts därför som bevisning.<sup>15</sup>

## **3.2 EKMR artikel 6**

EKMR är en del av den svenska rätten och utgör så kallade minimiregler, som finns till för att skydda den enskilda individen. Detta innebär att ett lagförslag måste granskas utifrån såväl EKMR som nationella regler inom området.<sup>16</sup>

### **3.2.1 Artikel 6 p.1**

I artikel 6 p.1 EKMR återfinns regleringen kring det kontradiktoriska förfarandet på internationell nivå.

Art 6 p.1 lyder:

” Var och en skall, vid prövningen av hans civila rättigheter och skyldigheter eller av en anklagelse mot honom för brott, vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som upprättats enligt lag. Domen skall avkunnas offentligt, men pressen och allmänheten får utestängas från förhandlingen eller en del därav av hänsyn till den allmänna moralen, den allmänna ordningen eller den nationella säkerheten i ett demokratiskt samhälle, eller då minderårigas intressen eller skyddet för parternas privatliv så kräver eller, i den mån domstolen finner det strängt nödvändigt, under särskilda omständigheter när offentlighet skulle skada rättvisans intresse.”

---

<sup>15</sup> RH 2001:71.

<sup>16</sup> RH 2001:71.

Artikeln representerar syftet med den kontradiktoriska principen, där motparten ska delges allt det material som en part ger in till domstolen. Motparten ska då få tillfälle att bemöta detta material. Domstolen får vidare enbart grunda sin dom på det material som båda parter haft tillfälle att yttra sig om. Om detta ej fullföljs resulterar det i en kränkning av artikeln.<sup>17</sup>

I flertalet fall där motparten ej delgivits handlingar har staten inför Europadomstolen försvarat sig med att handlingarna saknat betydelse för avgörandet. Ett sådant argument har dock ej accepterats av Europadomstolen, utan domstolen har stadgat att det är vardera parts sak att avgöra om en handling som tillförts målet är av betydelse. En underlåtenhet av att delge motparten handlingar strider sålunda mot artikeln. Trots denna princip finns det situationer, där en underlåtenhet att tillhandahålla en handling, uppenbart har saknat betydelse för målets utgång.<sup>18</sup>

Enligt praxis från Europadomstolen måste kontradiktionsprincipen iakttas under rättegången. Skulle principen förbises genom att den tilltalade inte får utföra motförhör eller möjligheten till att pröva bevisvärdet av utsagan, har det inneburit att domstolen inte har fått utfärda en fällande dom. Dock krävs det samtidigt att denna bevisning utgör ”den avgörande bevisningen”, för att en fällande dom inte ska kunna utfärdas. Domstolen har stadgat att om bevisningen som bristen avser är avgörande, föreligger det en presumtion att dess bevisvärde inte räcker till en fällande dom. Skulle det dock sedan uppstå annan bevisning i målet, som medför att det bristfälliga beviset inte längre framstår som ”avgörande”, får dock rätten grunda en fällande dom på all bevisning i målet.<sup>19</sup> Frågan vad som kan anses utgöra ”avgörande bevisning” blir då essentiell.<sup>20</sup>

---

<sup>17</sup> Danelius (2015) s. 271.

<sup>18</sup> Ibid., s. 273.

<sup>19</sup> Ekelöf (2009) s. 31-32.

<sup>20</sup> Ibid., s. 32.

Europadomstolen har trots ovan nämnda redogörelse framhållit att det finns undantag till kontradiktionsprincipen. Om motstående intressen föreligger av tillräcklig styrka, som exempelvis behovet av att skydda vittnen, får principen undantas. Dock måste samtidigt försvarets intressen tillfredsställas på annat lämpligt sätt.<sup>21</sup>

### 3.2.2 Artikel 6 p.3 (d)

Den tilltalade har även en rätt att bemöta muntlig bevisning. Domstolen får sedan ej till nackdel för den tilltalade, grunda sitt avgörande på muntliga utsagor av personer som den tilltalade ej haft möjlighet att förhöra. Det föreligger således en rätt för den tilltalade att förhöra de vittnen som åberopas mot honom, vilket framkommer av art 6 p.3 (d):

” ...att förhöra eller låta förhöra vittnen som åberopas mot honom samt att själv få vittnen inkallade och förhörda under samma förhållanden som vittnen åberopade mot honom, ...”

Det viktiga är att försvaret har en möjlighet att förhöra det vittnet eller den person vars utsaga utgör bevisning i målet. Om försvaret väljer att avstå från denna rätt anses det ej utgöra en kränkning av konventionen, och den tilltalade kan ej åberopa detta som en brist vid ett senare tillfälle.<sup>22</sup>

I artikel 6 anges det ej uttryckligen att domstolen ska ta hänsyn till målsägande eller vittnens intressen i samband med att de kallas för att avge vittnesmål. Dock kan det vid ett tillfälle då deras liv eller personliga säkerhet är i fara föreligga anledning att aktivera artikel 8 i EKMR. Detta leder till att konventionsstaterna bör utföra en organisering av deras straffprocesser så att dessa intressen ej äventyras på ett oförsvarbart sätt. Utifrån detta kräver således en rättvis rättegång att försvarets intressen i

---

<sup>21</sup> Danelius (2015) s. 276.

<sup>22</sup> Ibid., s. 283.

förekommande fall avvägs mot intressen hos vittnen och målsägande i målet.<sup>23</sup>

Sammanfattningsvis krävs det att domstolen ställer sig tre frågor när denne prövar om ett anonymt vittne är acceptabelt. Först och främst ska domstolen pröva om det föreligger tillräckligt starka skäl för att hemlighålla vittnets identitet. För det andra ska domstolen ta hänsyn till ifall utsagan från det anonyma vittnet utgör det avgörande och enda beviset till stöd för en fällande dom. För det tredje och sista, om domstolen anser att beviset har styrka, pröva om rättegången kan anses vara rättvis enligt artikel 6 p.1 med hänsyn till de processuella regler som finns.<sup>24</sup>

### **3.2.3 Praxis**

Kring frågan om anonyma vittnen vid brottmål under huvudförhandlingar har Europadomstolen uttalat sig i flertalet fall. Två relevanta och centrala fall är Windisch mot Österrike och Kostovski mot Nederländerna. I båda fallen ansåg Europadomstolen att en kränkning av artikel 6 p. 1 och 3(d) begåtts. I de nämnda fallen hade försvaret ej kunnat utfråga de anonyma vittnena, varken direkt eller på uppdrag av den tilltalade. Eftersom vittnena varit anonyma hade försvaret ej kunnat pröva vittnenas tillförlitlighet och ifrågasätta deras trovärdighet. Dock ansåg Europadomstolen att det inte varit användandet av anonyma vittnen i sig som stridit mot art 6, utan det faktum att det anonyma vittnets utsaga varit den enda bevisningen i målet, och att den tilltalade ej fått möjlighet att bemöta vittnesmålet.

#### ***Kostovski v. The Netherlands***

I fallet fanns ett anonymt vittne som avlagt en vittnesutsaga. Den tilltalades advokat fick då en kopia av utsagan, där försvararen kunde ställa skriftliga

---

<sup>23</sup> Ibid., s. 286-287.

<sup>24</sup> Danelius (2015) s. 287.

frågor i bemötande. Dock fick försvaret aldrig personligen ställa några frågor till vittnet. Alla ställda frågor besvarades inte och det anonyma vittnet kom aldrig att förhöras under rättegången.<sup>25</sup> Den tilltalade hävdade då att han ej fått en rättvis rättegång enligt artikel 6 p.1 och p.3 (d) EKMR.

Europadomstolen kommer fram till att huvudregeln är att all bevisning ska framföras vid den tilltalades närvaro vid ett offentligt förhör. Däremot finns det undantag. Vittnesmål behöver inte alltid avges vid offentligt förhör för att kunna användas som bevis. Så länge försvarets rättigheter har respekterats och tillgodosetts kan ett vittnesmål som inte avgetts offentligt anses acceptabelt. I dessa fall krävs dock att den tilltalade skall få möjlighet att bemöta vittnets utsaga, antingen vid tillfället som utsagan erlagts eller i vid ett senare skede. Detta tillgodoseddes dock inte i förevarande fall.<sup>26</sup>

### ***Windisch v. Austria***

Två anonyma vittnesmål resulterade i att den tilltalade blev gripen för brott. Den tilltalade menade att hans rätt enligt art 6 p.1 och p.3 (d) EKMR blivit kränkt då vittnenas utsagor var viktiga i förhållande till den övriga bevisning som fanns.<sup>27</sup>

Domstolen konstaterade även här, som vid Kostovskis mål, att huvudregeln är att bevisning ska framställas vid ett offentligt förhör men att undantag kan göras om den tilltalades rättigheter har respekterats. Dock hade varken tilltalad eller försvaret, trots begäran, fått möjlighet att förhöra vittnena. Staten hävdade att försvaret hade fått chans att förhöra de polismän som delgivits vittnenas redogörelser samt ställa skriftliga frågor till vittnena, men domstolen menade dock att detta ej kunde ersätta rätten till att direkt förhöra vittnena framför domstolen. Den dömande domstolen i fallet fick aldrig

---

<sup>25</sup> Kostovski v. Nederländerna, no. 11454/85, ECHR 1989-11 p. 9-18.

<sup>26</sup> Ibid., p. 35-43.

<sup>27</sup> Windisch v. Österrike, no. 12489/86, ECHR 1990-09 p. 8-11.

information om vittnenas identitet och kunde då inte bedöma deras trovärdighet. Vidare var dessa utsagor den enda bevisningen som kunde placera den tilltalade på platsen där brottet utfördes. Därav kom domstolen fram till att den tilltalades rätt till en rättvis rättegång ej hade upprätthållits.<sup>28</sup>

Justitiedepartementet har utifrån denna praxis uttalat sig i en utredning och landat i en slutsats om att dessa domar ej bör tolkas så långtgående. All användning av anonyma vittnen som bevisning i en rättegång är inte en kränkning av Europakonventionen. Om den tilltalades försvarare får tillgång till vittnets identitet anses användningen av anonyma vittnen i en rättegång och den bevisning det medför vara acceptabel.<sup>29</sup>

### ***Lüdi v. Schweiz***

Den tilltalade dömdes för brott på grund av uppgifter från en polisinfiltrotör, som sedan inte kom att höras i målet på grund av att den åtalande sidan inte ville röja personens identitet. Försvaret fick aldrig någon chans att förhöra individen.<sup>30</sup> Den tilltalade menade att hans rätt enligt artikel 6 i EKMR kränkts då varken han eller hans försvarare fått höra vittnet, samt att domstolen aldrig fått chansen att forma en egen åsikt kring vittnets trovärdighet.<sup>31</sup>

Europadomstolen konstaterade att målet skiljde sig från de båda fallen Kostovski och Windisch, då detta berörde en polis vars funktion var känd för domarna. Europadomstolen ansåg ändå att det hade varit möjligt att ordna en konfrontation där försvaret fick möjlighet att förhöra vittnet, utan att identiteten röjts. Det hade enligt Europadomstolen varit möjligt att förhöra vittnet och ändå ta i beaktande polismyndighetens intresse vid

---

<sup>28</sup> Windisch v. Österrike, no. 12489/86, ECHR 1990-09 p. 23-32.

<sup>29</sup> Ds. 1995:1 s. 43-44.

<sup>30</sup> Lüdi v. Schweiz no. 12433/86, ECHR 1992-06 p. 7-15.

<sup>31</sup> Ibid., p. 42-44.

drogsmugglingsbrott. Domstolen kom utifrån detta fram till att artikeln hade kränkts.<sup>32</sup>

---

<sup>32</sup> Ibid., p. 45-50.



## 4 Rättssäkerhet

Begreppet rättssäkerhet har en vid definition vars innebörd anpassas av den som tillämpar begreppet. Trots detta finns det vissa grundprinciper som anses utgöra de centrala delarna av begreppet. Förutsägbarheten av rättsliga beslutsutfall är en grundläggande definition som de flesta är ense om.<sup>33</sup>

Rättssäkerhet brukar även delas in i två straffrättsliga begrepp, det ena traditionellt och det andra modernt. Det traditionella perspektivet utgörs av två centrala delar, dels krav på förutsägbarhet och dels likhet i den straffrättsliga lagstiftningen och rättstillämpningen. Den moderna synen anser att rättsskydd är den centrala innebörden av rättssäkerheten.<sup>34</sup> De åsikter som existerar kring rättssäkerhetsbegreppet delas in utifrån dessa två perspektiv. Antingen handlar rättssäkerhet om att bevara individens rättsliga garantier gentemot den offentliga makten, eller att medborgarnas rättigheter ska skyddas. Skyddet verkställs då genom att den offentliga makten vidtar vissa lagstiftningsåtgärder som resulterar i ett sådant skydd.<sup>35</sup>

Hans-Gunnar Axberger är en individ som granskat begreppet rättssäkerhet och anser att när lagar och rättsprinciper är så pass utformade att de utan risk för misstag kan tillämpas på ett kontrollerbart och förutsebart sätt, råder rättssäkerhet i samhället. Enligt Axberger beror svaret på frågan om vad rättssäkerhet är på hur rättssäkerheten definieras. Huruvida rättssäkerhet definieras utifrån rättsfilosofi, rättspolitik eller rättsdogmatik kan resultera i att man kan definiera begreppet olika.<sup>36</sup> Axbergers uppfattning av rättssäkerhet är att det används som ett samlingsbegrepp, för såväl straffprocessuella som vissa förvaltningsrättsliga principer. Dessa principer kan vidare hänföras till vissa grundläggande värden. Rättssäkerheten är

---

<sup>33</sup> Zila (1990) s. 284-285.

<sup>34</sup> SOU 1984:15 s. 129-130.

<sup>35</sup> Zila (1990) s. 287-288.

<sup>36</sup> Ibid., s. 290-293.

således ett begrepp som används för att sammanfatta det juridiska skyddet för dessa värden.<sup>37</sup>

Josef Zila menar att legalitetsprincipen är en avgörande faktor i hur begreppet ska tolkas. Zila anser att legaliteten utgör ett nyckelbegrepp, då principen medför att det ställs krav på att rättsliga normer är klara och tydliga. Detta leder således till mindre utrymme för egna tolkningar.<sup>38</sup> Zila menar att legalitetsprincipens innebörd är att säkra rätten. Därav är det enligt hans uppfattning, inte korrekt att påstå att säkerheten av rätten skulle utgöra hela definitionen av rättssäkerhet. Det skulle istället bidra till en för snäv tolkning.<sup>39</sup>

Aleksander Peczenik, anser även att legalitetsprincipen utgör en viktig del av begreppet rättssäkerhet. Peczenik menar att legalitet är ett av kraven för att rättssäkerhet ska råda. Dock anser han att den mest essentiella delen av begreppet är förutsägbarheten, ju exaktare och mer generell en rättsregel är desto större är denna förutsägbarhet.<sup>40</sup>

För att slutligen ge en någorlunda klar definition av begreppet får rättssäkerhet anses föreligga när det råder ”förutsägbarhet i rättsliga angelägenheter”. Detta är en definition som de flesta jurister är ense om. Förutsägbarhet i rättsliga angelägenheter innebär således att det ska tillhandahållas klara och tydliga regler, som ska vara tillgängliga för alla medborgare. De rättstillämpande organen ska sedan tillämpa reglerna korrekt och lojalt. Skulle inte de rättstillämpande organen tillämpa reglerna lojalt leder även detta till att legaliteten försummas.<sup>41</sup>

---

<sup>37</sup> Peczenik (1995) s. 92.

<sup>38</sup> Zila (1990) s. 296.

<sup>39</sup> Ibid., s. 299.

<sup>40</sup> Peczenik (1995) s. 89-90.

<sup>41</sup> Frändberg (2000) s. 2-10.

## 5 Debatten om anonyma vittnen

Som stadgats ovan har debatten om anonym vittnesidentitet pågått under flera år. Trots detta är det än idag inte tillåtet att använda sådana vittnen i domstol. Nedan följer de mest centrala och förekommande argument såväl för, som emot, en sådan införsel.

Kristdemokraternas riksdagsledamot Mikael Oscarsson la fram ett förslag på att införa anonyma vittnesmål i en motion år 2015. Här stadgade han att tendensen att avstå från att erlægga vittnesmål ökat under de senaste åren, då berörda individer fruktade för att utsättas för repressalier. Samtidigt upplevde dessa individer att rättsväsendet inte kunde erbjuda ett ändamålsenligt skydd som gjorde det värt att vittna. Många vittnen uppgav dessutom att de inte enbart riskerade sina egna liv, utan även sin familjs säkerhet i det fall de ämnade vittna.<sup>42</sup>

Utifrån dessa omständigheter anser Oscarsson att det, under särskilda omständigheter, bör finnas en möjlighet att kunna vittna anonymt. Dock är det viktigt att ett sådant införande efterlever Europarådets riktlinjer, det vill säga att anonymitet endast får tillåtas då vittnets utsaga inte utgör den avgörande bevisningen i målet. Skulle det anses lämpligt med ett anonymt vittnesmål ska det vidare avläggas under sekretessbelagd identitet. Detta innebär då att vittnet inte är anonymt inför domstolen.<sup>43</sup>

Även moderaternas riksdagsledamot Margareta Cederfelt är en stark förespråkare för en införsel av anonyma vittnen. Hon menar på att det finns en röd tråd när grovt kriminella är åtalade, då vittnen i dessa fall ofta inte vill medverka i rättsprocessen. Detta skapar stor problematik då dessa vittnesmål ofta är av yttersta vikt för att en fällande dom ska kunna utfärdas. Det är även vanligt att ett vittne innan en rättegång drar tillbaka sin

---

<sup>42</sup> Motion 2015/16:2251 s. 1-2.

<sup>43</sup> Ibid., s. 2.

vittnesutsaga då repressalier i form av hot eller annat utförts mot vittnet eller dess närstående.<sup>44</sup>

Morgan Johansson, nuvarande justitie – och inrikesminister, har uttalat sig i frågan och anser att det föreligger starka rättssäkerhetsskäl mot att införa anonyma vittnen. Om en person misstänks för brott, är en av de grundläggande rättigheterna att den misstänkte ska kunna bemöta och undersöka de uppgifter som lämnats gentemot denne. Denna granskning ter sig blir oerhört svår att genomföra om informationen om vem som lämnat uppgifterna inte tillkännages. Vidare har Europadomstolens praxis slagit fast att i de fall en dom enbart eller väsentligen grundas på ett anonymt vittnesmål får en fällande dom inte utfärdas. En införsel av anonyma vittnen inom ramen för Europadomstolens riktlinjer och gällande svensk rätt skulle därför resultera i en väldigt begränsad användning av dessa vittnen.<sup>45</sup>

Anne Ramberg, generalsekreterare för advokatsamfundet, är ytterligare en individ som är emot en sådan införsel. Ramberg anser att det varken är rättssäkert eller effektivt för rättsväsendet med denna typ av vittnen. Till att börja med menar hon att bedömningen av ett vittnes trovärdighet vilar på att vittnets identitet är känt. Vidare ska det även vara möjligt för försvaret att motbevisa det som tas upp, vilket även förutser en kännedom om vittnets identitet. Det är utöver detta även viktigt för försvaret att kunna träffa vittnet och förhöra det på egen hand.<sup>46</sup>

Ramberg anser att vittnets personliga förhållanden, erfarenhet samt bakgrund är viktiga delar som ska granskas när en bedömning kring ett vittnes trovärdighet sker. Även kännedomen om hur informationsinhämtningen med vittnet har skett försummas med anonyma vittnen. Vilket är en viktig faktor för att en korrekt värdering av vittnesmålet ska kunna ske. Det är väsentligt att bedöma ifall olagliga metoder använts

---

<sup>44</sup> Motion 2017/18:1235 s. 1-2.

<sup>45</sup> Johansson, M., Svar på skriftlig fråga 2017/18:638.

<sup>46</sup> Ramberg (2007) s.1.

när beviset införskaffats eller om dolda bakomliggande syften varit grunden för uppgiftslämnarens vittnesmål.<sup>47</sup>

Staten har under årens lopp tillsatt en del utredningar för att utvärdera situationen. I en av utredningarna konstaterades det att den organiserade brottsligheten hade vuxit under det senaste decenniet. Vad som gemensamt kunde urskiljas för dessa grupperingar var bland annat det hot som de utsatte vittnen för. Denna sort av brottslighet verkade inte heller minska i omfattning samtidigt som den i stort även utgjorde ett hot mot samhället. I utredningen betonades även att både polis och åklagare ofta var beroende av dessa vittnen när det kom till bevisningen.<sup>48</sup>

---

<sup>47</sup> Ibid., s.1.

<sup>48</sup> SOU 2003:74 s. 60 – 67.

## 6 Analys

Uppsatsen har nu gått igenom gällande rättsläge och de olika åsikter som finns kring ett införande av anonyma vittnen. Jag ska nu försöka dra några avslutande slutsatser och redogöra för mina egna åsikter, för att sedan besvara uppsatsen frågeställningar.

Den första frågeställningen som ska besvaras, är om ett införande av anonyma vittnesmål skulle leva upp till de centrala och etablerade processrättsliga principer som finns. Det är enligt min uppfattning inte troligt att detta skulle vara fallet. Om bevisning från ett anonymt vittne skulle tillämpas i ett fall, skulle denna bevisning ej framställas under huvudförhandlingen i dess omedelbara form. Samtidigt skulle försvarets chans att förhöra vittnet försummas, med resultatet att omedelbarhetsprincipen därmed inte skulle uppfyllas.

Skulle en uppläsning av vittnesutsagan ske under huvudförhandlingen, skulle det kunna anses att bevisningen i detta fall presenterats under förhandlingen. Dock tillåts fortfarande inte försvaret att förhöra vittnet, vilket strider mot muntlighetsprincipen. Principen utmynnar även i att alla individer ska höras vid huvudförhandlingen, där den tilltalade ska kunna utföra motförhör. Att ett vittne fruktar för möjliga repressalier utgör inte ett av de undantag som finns från denna huvudregel. Enligt min uppfattning är grunden för principen dess bakomliggande syfte, vilket är att domstolen skall kunna göra en helhetsbedömning av den bevisning som framställs. Detta anser jag ej är möjligt utifrån de ståndpunkter som även Ramberg och Johansson angett. Ett vittnes trovärdighet kommer inte kunna granskas, samtidigt som en redogörelse för hur informationsinhämtningen utförts inte kommer kunna uppges. Ett vittnes bakomliggande syfte med sitt vittnesmål kommer inte kunna uppdragas i de fall ett anonymt vittne används, vilket också utgör en viktig del i bedömningen av om ett vittne är trovärdigt eller ej. Detta blir då återigen svårförenligt med omedelbarhetsprincipen.

Efter bedömning av genomgången material anser jag inte heller att kontradiktionsprincipen kommer kunna uppfyllas vid införelse av anonyma vittnesmål. Detta då ett ömsesidigt tillhandahållande av den målsägandes och den tilltalades bevisning inte kommer kunna uppfyllas korrekt. Den tilltalade kommer vid en sådan situation enbart få insyn i en del av informationen, det som sagts, men inte av vem, vilket bidrar till att ett försvaret av den tilltalade försvåras. Denna princip för oss således in på partsinsynen och principen om parter likställdhet, två ytterligare som enligt mig inte kommer kunna uppfyllas vid införelse av anonyma vittnesmål. Parternas likställdhet kommer inte uppfyllas då den tilltalade som sagt inte får de bästa förutsättningarna till att försvara sig. Den tilltalade får snarare en sämre möjlighet än målsägande att utforma sin talan, vilket helt går emot principen. Inte heller partsinsynen anser jag blir uppfylld, då det fastställts att insynen ger parter en rätt till alla de uppgifter som finns i de handlingar som tillhör målet. Uppgiften angående vittnets identitet, finns i handlingarna som härrör till fallet, men kommer inte då delges den tilltalade.

Muntlighetsprincipen är även en essentiell processrättslig princip, som jag menar även kommer försummas vid ett införande av anonyma vittnen. Principen stadgar att allt material i en process ska redogöras för muntligt vid förhandlingen. Bevisning får sedan bara undantagsvis läsas upp muntligt i rätten, om domstolen finner att det skulle vara till fördel för handläggningen. Praxis har vidare berört situation och stadgat att bevisning som ej uppfyller muntlighetsprincipen, det vill säga en uppläsning av ett anonymt vittnesmål, ändå kan anses vara förenligt med gällande rätt. Det krävs då att det utgör det bästa bevismedlet för fallet i fråga. I målet ansågs en uppläsning av ett vittnesmål utgöra det bästa bevismedlet, då personen ifråga blivit utvisad och därav ej kunde närvara. Utifrån denna praxis, är det enligt min uppfattning, bara vid säregna fall det skulle vara tillåtet att gå emot muntlighetsprincipen på detta sätt. Att införa en generell reglering om anonyma vittnen, som ej enbart tillåts vid sådana unika fall som i föregående rättsfall, anser jag kommer strida mot muntlighetsprincipen. Det

kommer då inte längre beröra frågan om bästa bevismedel, utan kommer alltid vara en möjlighet.

Utifrån ovanstående exempel anser jag att en införsel av anonyma vittnen kommer att strida mot de centrala och etablerade processrättsliga regler som finns, och bör därför undvikas.

Den andra frågeställningen som skall besvaras är om anonyma vittnen skulle uppfylla kraven på en rättvis rättegång enligt EKMR artikel 6. Vid första anblick på konventionstexten är min uppfattning att en sådan införsel skulle vara konventionsstridig. Dock har Europadomstolen utrett artikelns innebörd och vad som de facto gäller. Utifrån den praxis som redogjorts för ovan är ett användande av anonyma vittnen tillåtet om regleringen sker utifrån de riktlinjer som finns. Dessa riktlinjer stadgar att anonymitet för vittnet enbart ska ges om det föreligger grund för detta och om försvarets intressen tillfredsställs på annat sätt. Vidare får den muntliga utsagan inte heller utgöra den enda och avgörande bevisningen för den fällande domen, om försvaret inte fått förhöra vittnet. För att se om grund för anonymitet föreligger ska en avvägning ske mellan artikel 6 och artikel 8 i konventionen, vilket innebär att vittnets utsatthet ska vägas mot försvarets och den tilltalades rättigheter. Enligt mig är det därför inte en införsel av anonyma vittnen i sig som skulle strida mot konventionen. Detta skulle det enbart göra om försvaret inte fått möjlighet att bemöta vittnesmålet och utsagan är den enda eller avgörande bevisningen för domen.

En intressant fråga förefaller då bli vad som kan anses utgöra avgörande bevisning. Ett anonymt vittnesmål kan ensamt inte anses utgöra avgörande bevisning, men när det sedan sammanvägs med annan bevisning i målet kan det utgöra den huvudsakliga grunden för en fällande dom. Vittnesmålet går då från att inte vara avgörande bevisning till att kunna bli det. Vidare blir det enligt mig inte möjligt att tillåta en full anonymitet, då försvarets rättigheter enligt alla redogjorda för principer fortfarande måste tillgodoses. Det vanligaste exemplet är då att försvararen, men inte den tilltalade, får



vetskap om vittnets identitet. En totalt anonymitet kommer därmed inte kunna tillgodoses, vilket bidrar till att problematiken fortfarande kan kvarstå. Innan man beslutar sig för införsel av anonyma vittnesmål måste man därav ställa sig frågan om den rådande problematiken kring repressalier för vittnen faktiskt löses med ovan nämnda metod.

Frågan om en införsel av anonyma vittnen skulle strida mot artikel 6 är därmed inte heller enkelt att besvara enligt mig. Svaret beror på hur en sådan införsel skulle kunna komma att ske och hur den eventuella regleringen av en sådan införsel se ut. Den kan därför både komma att vara konventionsenlig, men även konventionsstridig, helt beroende på om riktlinjerna och rättsprinciperna efterföljs eller ej. Det är dock viktigt att poängtera att även om en införsel skulle vara konventionsenlig, utgör fortfarande konventionen så kallade minimiregler, och därmed får de svenska processrättsliga principerna en mer betydande roll i avvägandet.

Individer som är för en införsel av anonyma vittnen såsom Oscarsson, menar på att en införsel ska ske utifrån Europarådets riktlinjer. Detta innebär exempelvis att vittnen får användas när de inte utgör den avgörande bevisningen i målet. Samtidigt har vi sett i de utredningar som utförts, precis som Cederfelt stadgade, att åtalarsidan är i beroendeställning av dessa vittnen. Enligt min uppfattning kommer det resultera i att vittnena inte kommer tillämpas ofta i praktiken. Vittnena kommer i de flesta fallen sannolikt utgöra den avgörande bevisningen, vilket leder till att de inte kommer kunna vara anonyma.

En annan utav Europarådets riktlinjer är att anonyma vittnen kan tillämpas så länge den tilltalades försvarare får information om vittnets identitet. Jag anser då att osäkerheten för att vittna kan komma att kvarstå, då möjligheten för den tilltalade att få information om dennes identitet ökar. Visserligen kommer ett sådant tillkännagivande till försvaret ske ihop med en tystnadsplikt, där försvararen inte får avslöja vittnets riktiga identitet. Dock blir det enligt min uppfattning fortfarande ett osäkerhetsmoment, som

sannolikt kan komma att inverka på ett vittne och bidra till att vittnet fortfarande inte vill vittna.

Den sista frågan som ska besvaras är om anonym vittnesidentitet är rättssäkert utifrån den svenska tolkningen av begreppet. Jag anser att frågan bör analyseras utifrån den juridiska uppfattningen, då en majoritet är ense om att detta är rättssäkerhetens slutliga innebörd. Detta innebär att rättssäkerhet föreligger när det råder förutsebarhet av rättsliga beslutsutfall. Det vill säga att det föreligger klara och tydliga regler som är tillgängliga för medborgarna. Dessa ska sedan tillämpas lojalt av rättsordningen. Jag anser inte att en införsel av anonyma vittnen kommer leva upp till rättssäkerheten så som den definieras utifrån en juridisk kontext, detta då en förutsebarhet inte kommer vara möjlig. En reglering kring anonyma vittnen kommer i första taget inte kunna stadga exakt när anonyma vittnen kommer vara tillåtet. Detta då en avvägning mellan artikel 6 och 8 i EKMR måste göras från fall till fall. Detta innebär att det måste finnas specifika skäl till att ett vittne tillåts vittna anonymt. Därför kan man inte tydligt återge i lagtext när ett sådant vittnesmål kan tillåtas. Därav blir det också svårt att hävda att denna införsel skulle uppfylla rättssäkerhetsprincipen, då det inte kommer att finnas en klar och tydlig regel som garanterar förutsebarhet i användandet kring anonyma vittnen..

Ett anonymt vittnesmål får inte heller utgöra den avgörande bevisningen, vilket även det kommer påverka förutsebarheten hos regleringen. Eftersom det inte i förväg går att stadga vad som kan anses vara avgörande bevisning. Det finns därmed en risk för att det inte är vittnesmålet i sig som kommer värderas för att se om det utgör en avgörande bevisning, utan snarare kommer bevisvärdet bero på den övriga bevisning som finns i fallet. Enligt mig bidrar detta till att tilltalade, målsägande och vittnen inte kommer kunna förutse när ett vittne kommer kunna vittna anonymt. Inte heller kommer den tilltalade kunna veta när vittnesmålet anses utgöra avgörande bevisning.

För det tredje anser jag inte heller att rättsordningen kommer kunna tillämpa reglerna lojalt. Rättsordningen kommer inte kunna tillämpa regleringen enhetligt, då omständigheterna avgör hur reglerna kommer tillämpas. Som tidigare nämnts anser bland annat Peczenik att ju exaktare en regel är desto större är förutsebarheten. Det blir då inte enligt min uppfattning möjligt att skapa en sådan exakt regel, eftersom att rättsväsendet i förväg inte kan avgöra alla de fall som kommer kunna utgöra skäl för anonymitet. Regeln kommer därför utgöra en så kallad gråzon, för att kunna tillåta anonymitet vid diverse situationer. Därav uppfylls inte rättssäkerheten.

## **7 Slutsats**

Enligt ovan studie skulle anonym vittnesidentitet inte kunna införas eftersom det skulle strida mot de processrättsliga principer som finns. Införelsen skulle kunna uppfylla en rättvis rättegång enligt artikel 6 i EKMR om den sker utifrån Europarådets riktlinjer. Dock skulle en sådan tillämpning bli väldigt begränsad och sällan tillämpas i praktiken. Utöver detta skulle en sådan införelse inte kunna ske trots att den uppfyller en rättvis rättegång enligt artikeln då EKMR enbart utgör minimiregler där nationell rätt blir avgörande. Utöver detta skulle det även bidra till en rättsosäkerhet inom rättsväsendet.

## **Käll- och litteraturförteckning**

### **Litteratur**

Danelius, Hans, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis – en kommentar till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna*, 5:e uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2015.

Ekelöf, Per Olof & Edelstam, Henrik & Heuman, Lars, *Rättegång H.4*, 7:e uppl., Nordstedts Juridik, Stockholm, 2009.

Peczenik, Aleksander, *Vad är rätt*, 1:e uppl., Fritzes Förlag, Stockholm, 1995.

### **Artiklar**

Frändberg, Åke, *Om rättssäkerhet*, JT 2000, s. 269-280.

Ramberg, Anne, *Anonyma vittnen hot mot rättssäkerheten*, Advokaten, Nr 6, 2007, Årgång 73.

Renfors, Cecilia, *Varför muntlighet*, SvJT 2016, s. 322.

Zila, Josef, *Om rättssäkerhet*, SvJT 1990, s. 284.

### **Avhandlingar**

Stenhoff, Jesper, *Övergrepp i rättssak*, Umeå Universitet 2006.

Sundberg Steen, Christina, *Anonyma vittnen: Kostovski och Doorson i referat och perspektiv*, Stockholm: Institutet för offentlig och internationell rätt 1996.

## **Offentliga tryck**

SOU 1984:15, *Ekonomisk brottslighet i Sverige.*

SOU 1990:92, *Våld och brottsoffer.*

Ds 1995:1, *Vittnen och målsägande i domstol.*

SOU 1998:40, *Brottsoffer: vad har gjorts? Vad bör göras?*

SOU 2003:74, *Ökad effektivitet och rättssäkerhet i brottsbekämpningen.*

SOU 2004:1, *Ett nationellt program om personsäkerhet.*

SOU 2010:14, *Partsinsyn enligt rättegångsbalken.*

Mot. 2015/16:2251, Mikael Oscarsson (KD), *Anonyma vittnesmål.*

Mot. 2017/18:1235, Margareta Cederfelt (M), *Skydd för vittnen.*

2017/18:638 svar på skriftlig fråga av Morgan Johansson.

## **Lagkommentarer Karnov, elektronisk**

Thornefors, Christer, Rättegångsbalken (1942:740) lagkommentar, Karnov internet.

## **Rättsfallsförteckning**

### **Övriga domstolar och förvaltningsmyndigheter**

Hovrätten för Västra Sverige, RH 1995:32.

Göta hovrätt, RH 2001:71.

### **Europarådet**

Kostovski mot Nederländerna, dom 20 november 1989.

Windisch mot Österrike, dom 27 september 1990.

Lüdi mot Schweiz, dom 15 juni 1992.